

Nr 41.

Ankom till riksdagens kansli den 30 maj 1939 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m. m.

Genom en den 5 maj 1939 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 286, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

L a g

om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m. m.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden äger Konungen, när riksdagen ej är samlad, i den mån så prövas nödigt förordna, att vad i 2—4 §§ stadgas skall äga tillämpning. Varder ej meddelat förordnande av nästföljande riksdag inom trettio dagar från riksdagens början gillat, skall detsamma efter utgången av nämnda tid upphöra att lända till efterrättelse.

Prövas under tid, då riksdagen är samlad, förhållanden vara för handen, som i första stycket sägs, äger Konungen med riksdagens samtycke meddela förordnande, som där avses.

2 §.

1 mom. Utan tillstånd av Konungen eller den Konungen därtill bemyndigat må ej

a) svenskt fartyg eller andel däri överlåtas till utlänning eller till svenskt aktiebolag, vars aktiebrev må ställas till innehavaren, eller vars aktiekapital enligt vad aktieboken utvisar till mer än en tredjedel är i utländsk ägo;

b) teckning av aktie i svenskt aktiebolag, som äger fartyg eller andel däri, verkställas för utlänning eller svenskt aktiebolag, som avses under a), ej hel-

ler överlåtelse av dylik aktie äga rum till utlänning eller till bolag, som sist nämnts;

c) svenskt fartyg upplåtas till utlänning genom tidsbefraktning eller till nyttjande, ej heller rätt till tidsbefraktning av svenskt fartyg eller nyttjanderätt därtill överlåtas å utlänning.

2 mom. Vad i 1 mom. sagts medför ej inskränkning i:

aktieägares rätt till teckning eller erhållande av det antal nya aktier i bolaget, som svarar mot hans andel i det förutvarande aktiekapitalet,

den rätt att teckna eller erhålla nya aktier, som, där någon under tiden för giltigheten av förordnande enligt 1 § annorledes än genom teckning eller överlåtelse bekommit aktie, vid tiden härför enligt bolagsordningen var för- enad med aktien.

3 §.

Utfärdas teckningslista för bildande av aktiebolag, vars aktier enligt 2 § ej må tecknas av eller överlåtas till utlänning eller aktiebolag, som i 2 § 1 mom. a) är nämnt, skall teckningslistan innehålla erinran härom.

Lag samma vare, där aktiekapitalet i sådant bolag ökas medelst ny aktie- teckning och teckningsrätt därvid tillkommer annan än aktieägare.

4 §.

Överlåtelse, aktieteckning eller upplåtelse, som sker i strid mot bestämmel- serna i 2 § 1 mom., vare utan verkan.

Utgives aktiebrev till obehörig aktietecknare, medföre brevet icke rätt i bo- laget så länge brevet innehaves av den obehörige tecknaren eller annan, som enligt lag icke är behörig innehava detsamma.

5 §.

Har i strid mot bestämmelserna i 2 § 1 mom. överlåtelse eller upplåtelse skett, straffes överlåtaren eller upplåtaren med dagsböter eller fängelse i högst ett år.

Fälles någon, som i strid mot bestämmelserna i 2 § 1 mom. a) eller b) överlåtit egendom, till ansvar enligt första stycket, må domstolen, efter ty skäligt finnes, förklara egendomen förverkad eller, om den ej kan tillrätta- skaffas, förplikta honom att utgiva ersättning för egendomens värde. Den som eljest förbrutit sig som i första stycket sägs må, efter ty skäligt finnes, dömas att utgiva betingat vederlag.

Har överlåtelse av aktie förmedlats av någon, som yrkesmässigt i kom- mission köper och säljer fondpapper, skall vad i denna paragraf är stadgat om överlåtare äga tillämpning å kommissionären; hava såväl överlåtaren som förvärvaren anlitat kommissionär, skall vad nu sagts gälla den som handlat för förvärvarens räkning.

6 §.

Har vad i 3 § stadgas ej iakttagits vid utfärdande av teckningslista, varde stiftare eller, där fråga är om ökning av aktiekapital, ledamot i bolagets styrelse dömd till dagsböter.

Har på grund av aktieteckning, som skett i strid mot bestämmelserna i denna lag, aktiebrev utgivits till utlänning eller bolag, som i 2 § 1 mom. a) är nämnt, varde styrelseledamot, med vars begivande brevet utgivits, straffad med dagsböter eller fängelse i högst ett år.

7 §.

Böter, som ådömas enligt denna lag, ävensom förverkad egendom samt ersättning och vederlag, varom i 5 § förmäles, tillfalla kronan.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Vad i denna lag stadgas skall icke gälla med avseende å rätten för utlänning att överlåta sådan andel i fartyg eller sådan aktie, som vid den tid då förordnande enligt 1 § träder i tillämpning redan äges av utlänning, eller sådan rätt till tidsbefraktning av eller nyttjanderätt till fartyg, som vid samma tid tillkommer utlänning, ej heller å den rätt att teckna eller erhålla nya aktier, som vid sådan tid enligt bolagsordningen må tillkomma aktieägare.

I fråga om de skäl, som ligga till grund för det genom propositionen framlagda förslaget, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

Översikt över den av världskriget föranledda lagstiftningen om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m. m.

Sedan det under världskriget visat sig nödvändigt att tillgripa åtgärder till förhindrande av att svenska handelsflottan minskades genom försäljning av fartyg till utlandet, framlade kommerskollegium i början av år 1916 ett lagförslag, enligt vilket Kungl. Maj:t skulle erhålla bemyndigande att utfärda förbud mot fartygsöverlåtelse till utlandet.

Detta kollegii lagförslag anmäldes av chefen för finansdepartementet i statsrådet den 28 januari 1916. Departementschefen betonade därvid särskilt vådorna för landet av de då pågående omfattande fartygsförsäljningarna och framhöll bland annat, att ur nationalekonomisk synpunkt redan det förhållandet att sjöfartsnäringen ginge tillbaka i och för sig vore mindre lyckligt. Därigenom berövades många svenska sjömän möjlighet att under svensk flagga utöva sitt yrke och de nödgades i stället söka sin utkomst inom främmande flottor. En mycket stor del av de för vårt folk nödiga livsmedlen och av råvaror för vår industri måste importeras och då naturligen i huvudsak sjövägen. Å andra sidan hade ock vår export starkt behov av fartyg såsom transportmedel. Vikten och fördelen av att dessa uppgifter för sjöfarten i största möjliga utsträckning fullgjordes medelst svenska fartyg syn-

tes ligga i öppen dag. Då handelsflottan nu minskades, bleve den än mindre skickad för nämnda uppgifter, och möjligheterna att omedelbart eller inom en snar framtid åter täcka den åsamkade bristen syntes vara mycket kring-skurna. Departementschefen framlade därefter ett inom departementet överarbetat förslag till lag om förbud i vissa fall mot förvärv av fartyg eller andel däri eller av aktier i aktiebolag, som äger fartyg eller andel däri. Detta förslag avvek från kommerskollegii förslag, bland annat därutinnan, att även försäljning till utlänning av aktier i svenska rederiaktiebolag förbjudits, varjämte med utlänning likställdes sådana svenska rätts-subjekt, beträffande vilka föreläge särskild fara för ett övervägande ut-ländskt inflytande. Vidare hade bestämmelserna om straff och annan på-följd i anledning av överträdelse av förbudet uteslutits. Till motivering av sistberörda ändring anförde departementschefen, att det syntes vara till-räckligt att stadga avtalets ogiltighet. Härigenom förhindrades, att fartyget eller annan egendom, varom vore fråga, överginge i utländsk ägo.

I anledning av erinringar från lagrådets sida vidtogs i det av Kungl. Maj:t i proposition nr 43 för riksdagen framlagda lagförslaget den ändring, att för-budet mot överlåtelse ej utsträcktes till aktier i rederibolag, ej heller till att avse rättssubjekt, i vilka utländskt inflytande kunde göra sig gällande. Slut-ligen infördes i anslutning till kommerskollegii ursprungliga förslag straff-bestämmelser i lagförslaget.

Riksdagen antog förslaget, dock med den ändring att jämväl tidsbefrakt-ning till utlänning av svenskt fartyg på längre tid än 6 månader blev förbju-den. Lag i ämnet utfärdades den 6 mars 1916 (nr 47). Redan vid samma riksdag vidtogs på Kungl. Maj:ts förslag en komplettering i lagen, i det jäm-väl upplåtelse till utlänning att nyttja svenskt fartyg till sjöfart för egen räkning blev förbjuden. Lag i överensstämmelse härmed om utsträckt tillämpning av lagen den 6 mars 1916 blev utfärdad den 8 juli 1916 (nr 272), och enligt förordning samma dag (nr 273) sattes förbudet omedelbart i tillämpning.

På grund av att aktier i svenska rederibolag i avsevärd utsträckning för-sålades till utlandet framhöll statens handelskommission i skrivelse till Kungl. Maj:t den 12 oktober 1916, att åtgärder från det allmännas sida borde vid-tagas till förhindrande av att den faktiska äganderätten till fartyg överginge i utländsk ägo. Sedan kommerskollegium i ärendet avgivit yttrande, utar-betades inom finansdepartementet ett förslag till lag om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg eller andel däri eller upplåtelse av fartyg, så ock mot förvärv av aktie i aktiebolag, som äger fartyg eller andel däri. Den ifrågasatta nya lagen var avsedd att ersätta de båda lagarna i ämnet den 6 mars och den 8 juli 1916.

Avvikelserna mellan lagförslaget och nyssnämnda lagar bestodo huvudsak-ligen däri, att i förslaget upptagits en utsträckning av förbudet att omfatta även överlåtelse av fartyg eller fartygsandel till svenska rättssubjekt, i avse-ende å vilka förefunnes särskild fara för utländskt inflytande. Såsom ur så-dan synpunkt »farliga» betraktades aktiebolag, vars aktiebrev voro ställda

till innehavaren, ävensom annat svenskt aktiebolag, vars aktiekapital enligt vad aktieboken utvisade till mer än en tredjedel var i utländsk ägo. Vidare skulle förbudet mot överlåtelse gälla även i fråga om aktier i svenska aktiebolag, som hade till föremål för sin verksamhet att idka rederirörelse eller som utan att dess verksamhet hade sådant föremål ägde fartyg, vars brutto-dräktighet uppginge till 100 registerton eller därutöver, eller andel i sådant fartyg. Förbudet gällde ej endast överlåtelse av aktie till utlänning utan även teckning av aktie för utlännings räkning. Med utlänning skulle vara likställt svenskt aktiebolag, i fråga om vilket enligt vad nyss angivits fara för utländskt inflytande föreläge.

Sedan i anledning av anmärkningar av lagrådet vissa jämkningar i lagförslaget vidtagits, framlades detsamma i proposition nr 99 för 1917 års riksdag. Förslaget vann med viss jämkning, bland annat i vad angår aktieförvärv i svenska rederibolag, riksdagens bifall, och den 28 mars 1917 utfärdades lag (nr 103) om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg eller andel däri eller upplåtelse av fartyg, så ock mot förvärv av aktie i aktiebolag, som äger fartyg eller andel däri.

Genom förordning samma dag (nr 104) sattes förbuden i kraft från och med den 1 april 1917.

1917 års lag skulle enligt sin lydelse äga giltighet till och med den 30 april 1918 men blev successivt årsvis förnyad till och med den 28 februari 1921. Sistnämnda dag utfärdades ny lag i ämnet (nr 56). Den nya lagen innefattade en del begränsningar i jämförelse med 1917 års lag. 1921 års lag var efter prolongation gällande till utgången av februari 1923.

Propositionens förslag.

Det nu framlagda förslaget är utarbetat på grundval av ett inom rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap upprättat och av kommerskollegium överarbetat förslag, vilket i sak väsentligen överensstämmer med 1917 års lagstiftning.

Vid remissen till lagrådet anförde *föredragande departementschefen*, statsrådet Möller, bland annat:

»Behövligheten av en lagstiftning i syfte att under en krigs- eller krissituation förhindra, att det svenska fartygsbeståndet i större eller mindre omfattning övergår i utländsk ägo, torde enligt vad erfarenheterna under världskriget givit vid handen vara så påtaglig, att någon närmare motivering härför ej behöver lämnas. För att bestämmelser i ämnet skola kunna oförtövat meddelas, i händelse behov därav skulle uppstå vid en tidpunkt, då riksdagen ej är samlad, synes det önskvärt, att en lag, innefattande erforderligt bemyndigande för Kungl. Maj:t att utfärda ifrågavarande föreskrifter, redan nu antages. I stort sett torde man . . . kunna anknyta till 1917 års . . . lag i ämnet. Det inom rikskommissionen uppsatta och inom kommerskollegium överarbetade förslaget synes mig med vissa jämkningar lämpligen kunna läggas till grund för lagstiftningen. . . .

Den förordade lagstiftningen har sålunda i likhet med 1917 års lag erhållit en avsevärd räckvidd. Det är emellertid självfallet, att Kungl. Maj:t genom verkställighetsförordning eller i annan ordning kommer att tillse, att förbudsbestämmelserna icke erhålla vidare tillämpning än som påkallas av förhållandena.»

Den föreslagna lagstiftningen har i huvudsak följande innehåll:

I 1 § angivas förutsättningarna för att lagens huvudbestämmelser skola träda i tillämpning. Paragrafen är avfattad i huvudsaklig överensstämmelse med motsvarande stadgande i det förslag till allmän förfogandelag, som förelagts årets riksdag (prop. 284). Stadgandena i 2—4 §§ skola äga tillämpning allenast när vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden därom förordnats. Då riksdagen är samlad, meddelas sådant förordnande av Konungen med riksdagens samtycke. Mellan riksdagarna skall Konungen äga giva dylikt förordnande, vilket dock i sådant fall icke utan riksdagens gillande må gälla längre än till dess trettio dagar förflutit från nästkommande riksdags början. Någon skyldighet för Konungen att före meddelandet av dylikt förordnande utfärda riksdagskallelse har ej ansetts böra föreskrivas.

2 § 1 mom. upptager de verkliga förbudsbestämmelserna. Utan tillstånd av Konungen eller den Konungen därtill bemyndigat får svenskt fartyg eller andel däri icke överlätas till utlänning, varmed avses även utländska juridiska personer, eller till svenskt aktiebolag, vars aktiebrev må ställas till innehavaren eller vars aktiekapital enligt vad aktieboken utvisar till mer än en tredjedel är i utländsk ägo. Motsvarande förbud gäller i fråga om teckning eller överlåtelse av aktie i svenskt aktiebolag, som äger fartyg eller andel däri.

Vidare får ej utan tillstånd svenskt fartyg upplåtas till utlänning genom tidsbefraktning eller till nyttjande, ej heller rätt till tidsbefraktning av svenskt fartyg eller nyttjanderätt därtill överlätas å utlänning.

Enligt 2 § 2 mom. skall emellertid vad sålunda stadgas icke medföra inskränkning i aktieägares rätt till teckning eller erhållande av det antal nya aktier i bolaget, som svarar mot hans andel i det förutvarande aktiekapitalet, eller i den rätt att teckna eller erhålla nya aktier, som, där någon under tiden för giltigheten av förordnande enligt 1 § annorledes än genom teckning eller överlåtelse bekommit aktie, vid tiden härför enligt bolagsordningen var förenad med aktien.

I övergångsbestämmelserna göras ytterligare tvenne undantag. Vad i lagen stadgas skall nämligen icke gälla med avseende å rätten för utlänning att överlåta sådan andel i fartyg eller sådan aktie, som vid den tid då förordnande enligt 1 § träder i tillämpning redan äges av utlänning, eller sådan rätt till tidsbefraktning av eller nyttjanderätt till fartyg, som vid samma tid tillkommer utlänning, ej heller å den rätt att teckna eller erhålla nya aktier, som vid sådan tid enligt bolagsordningen må tillkomma aktieägare.

Då teckningslista utfärdas för bildande av aktiebolag, vars aktier enligt

lagen ej må tecknas av eller överlåtas till utlänning eller vissa bolag, skall teckningslistan enligt 3 § innehålla erinran därom. Detsamma gäller, då aktiekapitalet i sådant bolag ökas medelst ny aktieteckning och teckningsrätt därvid tillkommer annan än aktieägare.

Överlåtelse, aktieteckning eller upplåtelse som skett i strid mot lagen skall vara ogiltig. Om aktiebrev utgives till obehörig aktietecknare, medför brevet icke någon rätt i bolaget, så länge brevet innehaves av den obehörige tecknaren eller annan som enligt lag icke är behörig att innehava detsamma. Bestämmelser härom finnas i 4 §.

5 och 6 §§ upptaga straffbestämmelser. I 5 § meddelas vidare vissa föreskrifter om förverkande m. m.

Utskottet har vid sin granskning av det framlagda lagförslaget icke funnit *Utskottet.* anledning till erinran mot detsamma och får alltså hemställa,

att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 26 maj 1939.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Schlyter, Karl Emil Johanson, Eskhult, Ewerlöf, Karl Karlsson, Gärde, Karl Johan Olsson och Brandt*;

från andra kammaren: herrar *Bergquist, Lindqvist, Hedlund i Östersund, Ryberg, Olsson i Mellerud, Larsson i Hede, Lindberg i Stockholm och Hansson i Vännäsby**.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.